

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

Pályázati beszámoló

Pályázati azonosító: 204111/04262

Benyújtó: Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár
Biblia pauperum egyedi restaurálása

Elnyert támogatás: 751.800,- ft

A restaurált dokumentum: Biblia pauperum, [Németalföld], [cca. 1463-1470], [43] fol., jelzete Inc. XVI.4., mérete: 245 x 330 x 20 mm

Az esztergomi Biblia pauperum különleges példány, Blockbuch vagyis olyan könyvípus, mely színes fametszetek segítségével ábrázol. Az esztergomi Biblia pauperum Magyarország egyetlen ilyen típusú könyve! Teljes restaurálása különlegesen fontos a magyar könyvkultúra és európai művelődéstörténet szempontjából egyaránt.

A Biblia pauperum, a szegények Bibliája, másik nevén Biblia picta, festett Biblia a XIII. század végétől kezdve közkedvelt nyomtatvány volt. Krisztus életét mutatja be ószövetségi képek segítségével hívásával. Az allegorikus képeken egy oldalon vannak párhuzamba állítva újszövetségi és ószövetségi jelenetek, egy-egy mondatos szöveggel kiegészülve. A példány nagy valószínűséggel Németalföldön készült. Külön érdekessége a hátsó előzéklapra beírt, korabeli olasz vers, mely arról beszél, milyen nehéz is visszaszerezni a kölcsönadott könyveket!

A Biblia pauperumban található ex libris tulajdonosa Tommaso Obizzi del Catajo (1750–1803) olasz bibliofil és régiséggyűjtő, örököse Habsburg-Estei Károly Ambrus (1785–1809) főherceg lett, mindössze 22 éves korában esztergomi érsekké nevezték ki. A Biblia pauperumban található I/A jelzet az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár régi, pozsonyi katalógusaiban megtalálható. A kötet feltételezhetően a pozsonyi könyvtár köteteivel együtt került Esztergomba.

Művelődéstörténeti értéke miatt számos kutatói megkeresés irányul rá, ezért is volt szükséges a teljes restaurálása és digitalizálása, mely megtekinthető a könyvtár honlapjának (www.bibliotheca.hu) Bibliotheca digitalis aloldalán.

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

A dokumentum elhelyezése: a példány restaurálás után megfelelően ellenőrzött körülmények között (pára, hőmérséklet), tűzbiztos trezorban került elhelyezésre.

A restaurálást Fehrentheil Henriette kamarai restaurátor végezte el.

A könyv állapota restaurálás előtt:

Kötése: 18. sz-i félbőr kötés papír táblákon, aranyozott gerinccel, fehér borítópapírral. A gerincen aranyozott címke. Előzékei három lapból állnak, két fehér röplap és egy márványozott tükör. A betáblázócsíkok az előzéklapokhoz tartoznak. Az első előzéktükörön exlibris.

Állapota: A bőrgerinc nyílásban törött, hiányos, sapkái elvesztek. A borítópapír enyhén szennyezett, a táblaélek mállanak, a háttábla alsó sarka törött. Az első előzéklapokon grafitos, kék íróos és gubacstintas bejegyzések. Nyílásban az előzékek gyengék, szakadtak.

A könyvtest: A 18. sz-ban az eredeti fadúcról nyomott lapokat az ábrázolás mentén körbevágták és 2,5-4 cm körüli margókat hagyva merített papírra kasírozták. Az eredeti nyomatok szélei, sarkai sok helyen hiányosak. Az 'új' fehér papír széléből kb. 5-6 mm-es csíkokat hajtottak a hátoldal felé és az így képződött 'nyílásban' fűzték egymáshoz egyenként a lapokat. A váltott fűzés öt zsinigbordára történt. A metszéseket zöldre festették.

A margókon és a hátlapokon helyenként gubacstintas bejegyzések. Az utolsó előtti üres lapra a *Biblia pauperum* eredeti papirosára írt, később kivágott olasz vers és feljegyzés van ragasztva. A könyvtest gerincén a nyílásig érő papír kasírozás. Kapitálisnak nincs nyoma.

A nyomatokat eredetileg kézzel festették ki, lazúros és fedőfestékeket egyaránt alkalmazva. Tíz szín különíthető el (két fajta fedő zöld, vörös, narancs és kék [talán azurit], valamint lazúros bordó, barna, szürke és két sárga/okker). A barna festékek sok helyen fényesek, felületi struktúrájuk tojásfehérje kötőanyagra utal (pl. 27. lap).

Állapota: A körbevágott fametszeteket feltehetően híg keményítő tartalmú ragasztóval kasírozták föl. Az eljárás terjedelmes vízfolt képződése mellett átázta a nyomatokat, száradás után a lapok meghullámosodtak és a színezékek részben levéreztek. A kék festékek peregnek, szemcsés felületük mállik. A feltehetően réz tartalmú zöld festékek elszínezték a hordozó lapokat is.

Az elszíneződött területek kémhatását felületi és extraktumban történt méréssel ellenőriztük, de még a zöld festékek körül is 6 pH fölötti értékeket kaptunk, így vegyszeres savtalanítást nem kellett alkalmazni. A nyomatok több helyen elváltak a hordozó laptól. A hordozók szélei hullámosak, néhol szakadtak, sok helyen ujjnyomosak. A metszések egyenetlenek.

Elvégzett beavatkozások:

ESZTERGOMI FŐSZÉKEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

- A könyvtest kibontása a kötésből: a bőrgerinc lefejtése szárazon, az előzéktükrök óvatos nedvesítése nyílásban.
- A márványozott előzéktükör és a borítópapír a táblákon maradt. A táblák és a papír konzerválása metilcellulózzal, kiegészítése japán papírral.
- A könyvtest lapokra bontása, a lapok száraztisztítása.
- A zöld festékek kémhatásának mérése, 6,2 – 6,8 pH eredménnyel. Lúgos savtalanításra nem volt szükség.
- Színezékek vízállósági vizsgálata során a fedő kék és a piros festékek nagyon vízerzékenynek bizonyultak, a zöldek változó mértékben. A nedves kezelés előtt a festett részek rögzítése mellett döntöttünk, polivinyl-butirál izopropilalkoholos 2%-os keverékét használtuk. A nagyszámú pergő és pikkelyes színezék jelenléte miatt a fxálást a felületen hagytuk.
- A lapok mosása egyenként 40°C-os vízben, mindössze pár perces áztatással. A nyomatok alatt a régi keményítő ennyi idő alatt felpuhult, de nem oldódott ki. Száradáskor fél nedves állapotban filcek között préseltük a lapokat, így a régi ragasztó visszazilárdult.
- A hiányok kiegészítése japánpapírral, kis retus az ábrázolások keretelésén.
- Előzékek fehér röplapjainak mosása, bepótlása.
- A könyvtest fűzése az eredeti technikát követve három új zsinigbordára. Az eredeti bordák nyílásban gyengének, hiányosnak bizonyultak.
- A gerinc kasírozása a bordaközökben japánpapírral (enyv, keményítő).
- A bőr konzerválása likkerrel, új gerincbőr készítése növényi cserzésű juhbőrből. A betáblázócsíkok és bordavégek beillesztése a fölnyitott előzéktükör alá (enyv, keményítő).
- A régi bőrgerinc visszaragasztása (keményítő).
- Sav- és pormentes tárolóeszköz készítése.

Esztergom, 2020. szeptember 23.

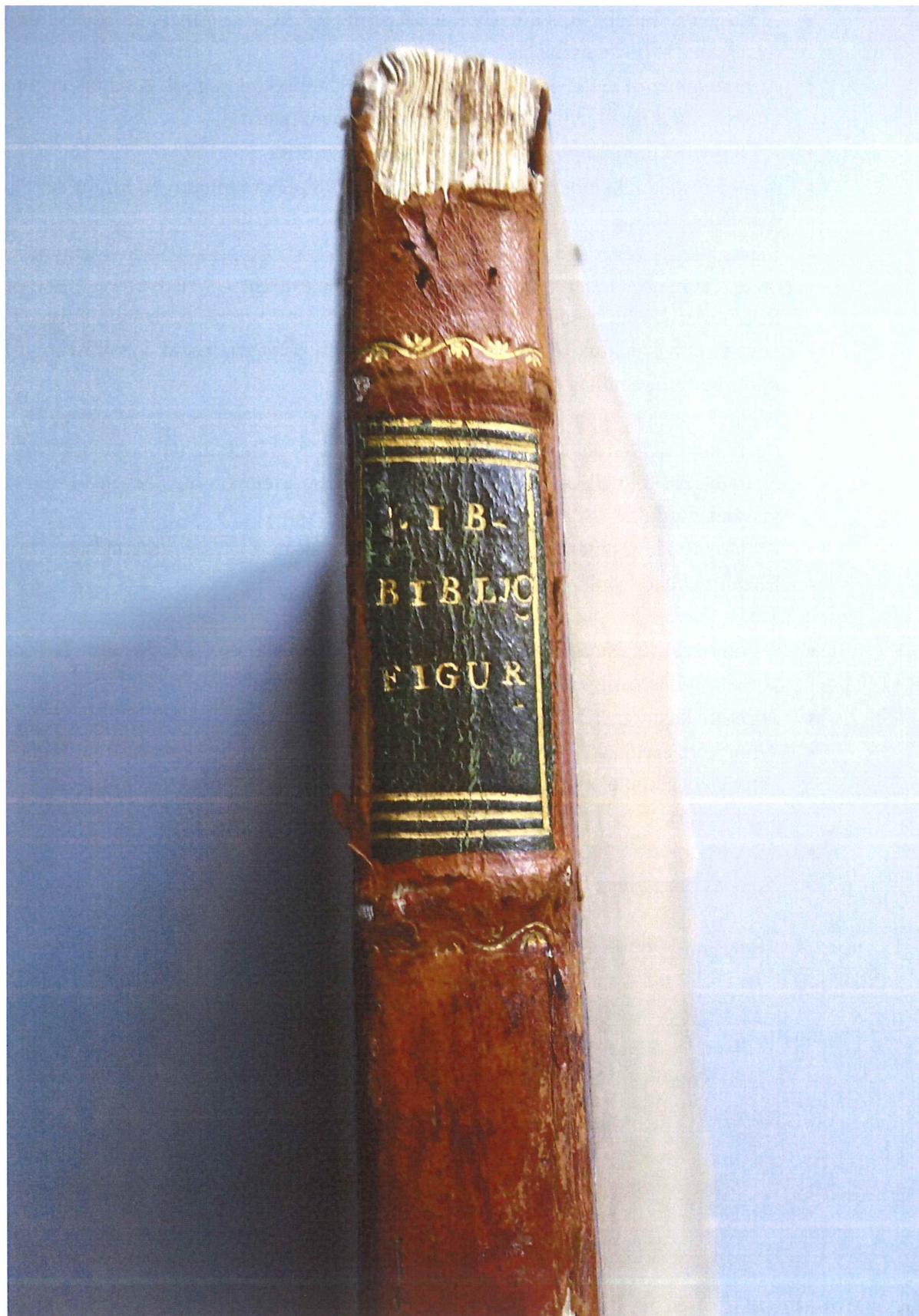

Szalai Katalin
igazgató

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

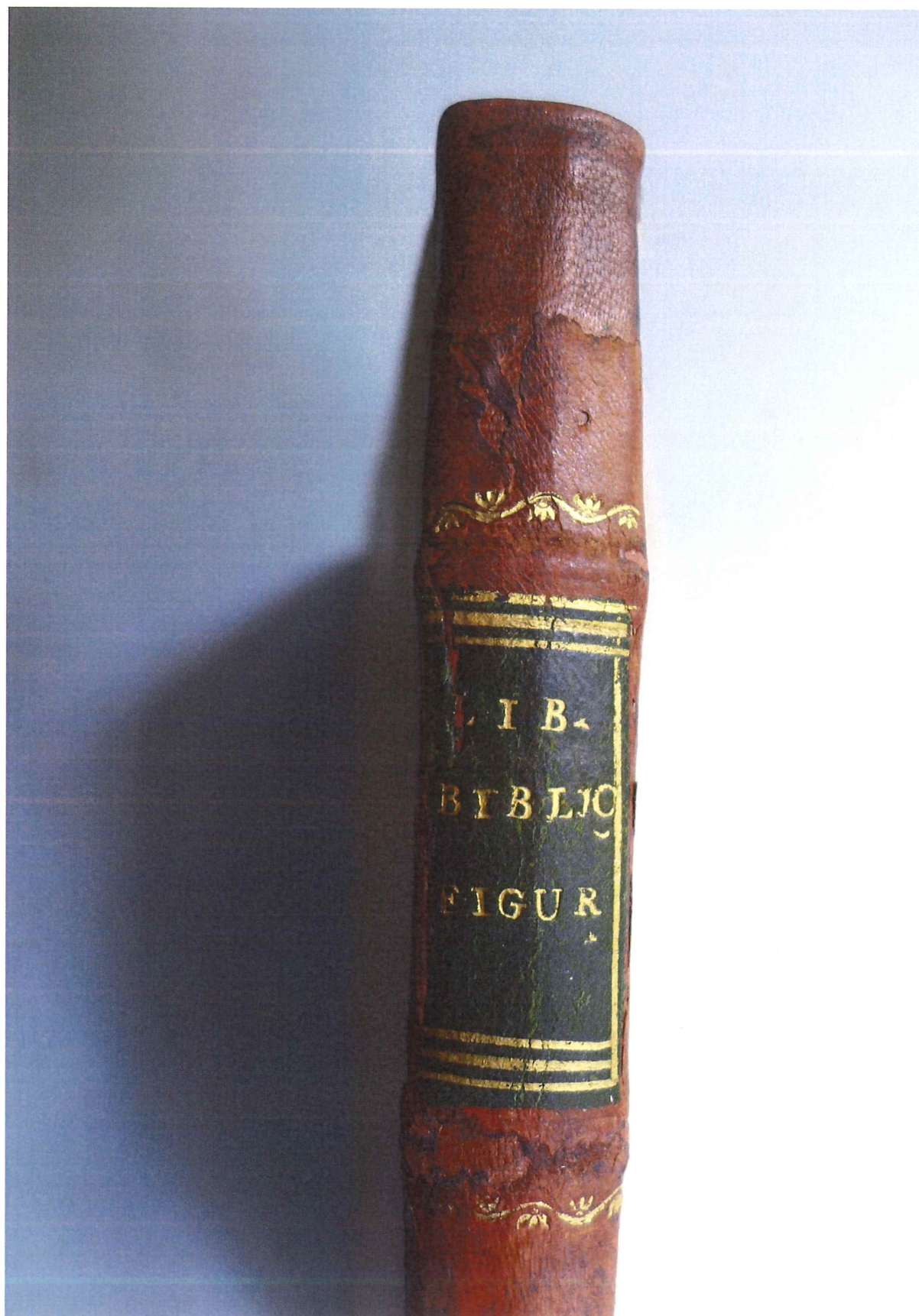
BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

ESZTERGOMI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

BIBLIOTHECA ECCLESIAE METROPOLITANAE STRIGONIENSIS

